केन्द्रीय विद्यालय संगठनम् ,जयपुर संभाग:
सत्रांत-परीक्षा 2025-26
कक्षा- अष्ठमी
प्रतिदर्श-प्रश्नपत्रम्
विषय:- संस्कृत
पूर्णाङ्का:-60 समय:-सार्धद्विहोरा: (2:30 hours)
छात्रस्य नाम-.................................... अनुक्रमाङ्क:-................   कक्षा- अष्ठमी वर्ग:-........................ दिनाङ्क:- ....   निरीक्षकस्य हस्ताक्षर .... परिक्षकस्य हस्ताक्षर ....
निर्देशा:-   ➡ प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायाम् एव लेखनियानि | ➡ उत्तराणि अस्यामेव उत्तरपुस्तिकायां निर्दिष्ट स्थाने लेखितव्यानि | ➡ लेखने स्वच्छतास्पष्टता च स्यात् | ➡ समस्ता: प्रश्ना: अनिवार्या: सन्ति |

प्रश्न सं.		अंका:
	खण्ड: -(क) अपठित-अवबोधनम्-10	
1	**अधोलिखितं अपठित गद्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत-** सायंकाले अस्ताचलं प्रति गच्छन् भगवान् सूर्य: चिन्तित: अभवन्-"मयि गते सम्पूर्ण: संसार: अन्धकारे निमग्न: भविष्यति | लोकानां व्यवहार: कथं चलिष्यति? मां विना सर्वे जीवा: दु:खम् अनुभविष्यन्ति |" तस्य एतं भावं विज्ञाय एक: लघुदीप: सविनयं निवेदितवान्-"भगवन् ! अलं चिन्तया | यद्यपि मम प्रकाश: क्षीण: तथापि जनानां सेवायाम् अहं यथाशक्ति स्वजीवनं समर्पयिष्यामि, कार्याणि च साधयिष्यामि |" **एकपदेन उत्तरत-** (i) 'अलं चिन्तया भगवन्!' इति क: कथयति ? .... (ii) कदा अस्ताचलं प्रति गच्छन् सूर्य: चिन्तित: अभवत् ? .... (iii) क: अन्धकारे निमग्न: भविष्यति ? .... (iv) कं विना सर्वे जीवा: दु:खम् अनुभविष्यन्ति ?	1x4=4

	पूर्णवाक्येन उत्तरत- (i) सूर्ये गते सम्पूर्ण: संसार: कस्मिन् निमग्न: भविष्यति ? .... (ii) सूर्यस्य भावं ज्ञात्वा लघुदीप: सविनयं किं निवेदितावन् ? .... **यथानिर्देशम् उत्तरत-** (i) 'निवेदितवान्' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम्? (क)लघुदीप: (ख) एक: (ग) सूर्य: (घ) भगवान् ( ) (ii) 'सुखम्' अस्य विलोमपदं गद्यान्शात् चित्वा लिखत- (क)दु:खम् (ख) मम (ग) अलं (घ) एक: ( )	2x2=4 1x2=2
	खण्ड: -(ख) रचनात्मकं कार्यम् -10	
2	**चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायाम् प्रदतपदानां सहायतया संस्कृतेन पञ्च-वाक्यानि रचयत-** (पर्णकुटीर: , शिष्या: , गुरुकुलस्य , गुरु: , वृक्षस्य , अध: , शिक्षयति , ध्यानेन , श्रृण्वन्ति , वातावरणं , सुन्दरम्)	1x5=5

3

अध: शब्दजालं प्रदत्तम् अस्ति | अस्मिन् उपरित: अध: ,वामत: दक्षिणं चेति आधारं कृत्वा सार्थक-शब्दान् लिखत -

½x10 =5

ज	अ	जा	ति:	म	त्रि	खा	सी
च	अ	र	सि	णि	पु	ना	गा
भ्रा	ता	स	क्कि	पु	रा	ज्या	नि
मि	जो	र	म:	र	सं	स्कृ	ति:
पू	र्वो	त्त	र	म्	दे	श	स्य
ब	स	प्त	भ	गि	न्य:	गा	रो
प्रा	कृ	ति	क:	वं	श	वृ	क्ष:
भ	गि	नि	अ	रु	णा	च	ल:
भ्रा	ता	मे	घा	ल	य:	ध	मि
ना	गा	लै	ण्डम्	ब	ह	व:	जो:

....

....

....

....

....

अनुप्रयुक्त-व्याकरणम् -15

4

उदाहरणानुगुणं पाठगतानि पदानि अधिकृत्य संधियुक्तपदै: रिक्तस्थानानि पूरयत -

1x5=5

यथा- स्व+आवासम् = स्वावासम्

1. दुहितरम् + च =................................
2. धन्य: + अहम् =...............................
3. तत् + श्रुत्वा =....................................
4. न + आचरितव्यम् =...................................
5. धन्या + अहम्

5

अधोलिखितेषु पदेषु प्रकृति-प्रत्ययविभागं कुरुत-

½x4=2

यथा- गन्तुम् = गम् + तुमुन्

1. ज्ञातुम् = ...+..................
2. विश्रुत: =.................+................
3. अतिरिच्य =..................+......................
4. पठनीयम् =.......................+...................................

6	**अध: प्रदत्तानां उदाहरणानुसारं विभक्तिं वचनं च लिखत -** पदम् विभक्ति: वचनम् यथा- मात: संबोधनम् एकवचनम् तव .... मञ्जूषा .... जनानाम् .... धरायाम्	1x4=4
7	**अधोलिखितवाक्येषु अव्ययपदं चित्वा लिखत -** i शब्दानां सम्यक् शुद्धं च उच्चारणं नितान्त: महत्त्वपूर्णम् अस्ति । (क) शुद्धम् (ख) च (ग) उच्चारणम् (घ) अस्ति (.................) ii शुद्धं उच्चारणं कथं भवतीति अत्र ज्ञास्याम: । (क) भवति (ख) ज्ञास्याम: (ग) अत्र (घ) शुद्धम् (..................) iii षट् उच्चारण-स्थानानानि अपि वयं दृष्टवन्त: । (क) षट् (ख) अपि (ग) वयम् (दृष्टवन्त: (...................) iv तदा तेषु अङ्गुलिच्छिद्रेषु विविध-ध्वनय: प्रकटीभवन्ति । (क) तदा (ख) ध्वनय: (ग) प्रकटीभवन्ति (घ) तेषु (..................)	½x4=2
8	अधोलिखितानां पर्यायपदानाम् उचितं मेलनं कुरुत- **क** **ख** **क** **ख** **यथा-** अरुक् क्षुधा **अरुक्** **स्वस्थ:** खग: शीघ्रम् .... झटिति स्वस्थ: .... तरो: पक्षी .... बुभुक्षा वृक्षे	½x4=2
	खण्ड: (घ) पठित-अवबोधनम् -25	
9	**अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत-** अथ मन्त्रिणां वचनात् ताम्बूलदानेन नियोजितोऽसौ राजपुत्रो वीरवरो नरपतिना । स च राजपुत्र: प्रतिदिनं प्रभाते राजदर्शनादन्तरं स्ववेतनस्य यच्छति देवेभ्य: अर्धम् । स्थितस्य चार्द्धं दरिद्रेभ्यो ददाति , निक्षिपति च तदवशिष्टं भोज्यविलासव्ययार्थं पत्न्या: हस्ते । ततो धृतायुध: स: राजद्वारमहर्निशं सेवते । यदा राजा स्वयमादिशति तदा याति स्वगृहम् । अथैकदा कृष्णचतुर्दश्यामर्द्धरात्रे स राजा श्रुतवान् करुणरोदनधवनिं काञ्चन । **एकपदेन उत्तरत-** 1. केषां वचनात् वीरवर: नरपतिना नियोजित: ?	1x2=2

	2. कः दरिद्रेभ्यो स्ववेतनस्य स्थितस्य अर्धं ददाति स्म ? ……………………………………………………………………………… **पूर्णवाक्येन उत्तरत-** 1. वीरवरः देवेभ्यः किं यच्छति स्म? ……………………………………………………………………………… ……………………………………………………………………………… **यथानिर्देशम् उत्तरत-** 1. 'भार्यायाः' इत्यर्थे किं पदं प्रयुक्तम् ? (क) एकदा (ख) भोज्यम् (ग) पत्न्याः (घ) धृता (………) 2. 'यच्छति' क्रिया पदस्य कर्तृपदं किम् ? (क) देवेभ्यः (ख) राजपुत्रः (ग) वेतन (घ) राजा (…………)	2x1=2 ½x2=1
10	**अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत-** व्याघ्री यथा हरेत् पुत्रान् दंष्ट्राभ्यां न च पीडयेत् । भीता पतनभेदाभ्यां तद्वद् वर्णान् प्रयोजयेत् ॥ **एकपदेन उत्तरत-** 1. व्याघ्री पुत्रान् कथं हरेत्? ……………………………………………………………………………… 2. का स्व पुत्रान् दंष्ट्राभ्यां हरति ? ……………………………………………………………………………… **पूर्णवाक्येन उत्तरत-** 1. भीता पतनभेदाभ्यां वर्णानां प्रयोगे किं न भवेत् ? ……………………………………………………………………………… ……………………………………………………………………………… **निर्देशानुसारम् उत्तरत-** 1. 'भीता' इत्यस्य पदस्य विलोमपदं किम् ? (क)स्नेहः (ख) वर्णाः (ग) पुत्राः (घ) निर्भया ( ) 2. 'हरेत्' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् ? (क) व्याघ्री (ख) पुत्रान् (ग) जनः (घ) शिशुः ( )	1x2=2 2x1=2 ½x2=1
11	**विशेष्य-विशेषणानाम् उचितं मेलनं कुरुत-** **विशेषण-पदानि** — **विशेष्य-पदानि** मनोहरम् — प्राङ्गणे मधुराणि — फलानि विशाले — व्याधीनाम् विभिन्नानाम् — शुकरुपम्	1x4=4

	………………………………… ………………………………… ………………………………… ………………………………… ………………………………… ………………………………… ………………………………… …………………………………	
12	**अधोलिखितानां पद्यांशानां यथायोग्यं मेलानं कुरुत-** **कवर्ग:** **खवर्ग:** अयि मातस्तव पोषणक्षमता स्मृतिहितवरदे सरसविनोदे वेदव्यास-वाल्मीकि-मुनिना विजये धरायाम् पौराणिक-सामान्यजनानाम् मम वचनातीता , सुन्दरसुरभाषा श्रुतिसुखनिनदे सकलप्रमोदे कालिदासबाणादिकविनाम् वैद्यव्योम-शास्त्रादिविहारा जीवनस्य आशा , सुन्दरसुरभाषा **अयि मातस्तव पोषणक्षमता मम वचनातीता , सुन्दरसुरभाषा** ………………………………… ………………………………… ………………………………… ………………………………… ………………………………… ………………………………… ………………………………… …………………………………	1x4=4
13	**अधोलिखितेषु वाक्येषु आम् / न इति लिखत-** I श्वासकोशस्थित: वायु: ऊर्ध्वं चरन् पूर्वम् आस्यं प्राप्नोति | ……………… ii सर्वप्रथमं नाभि-प्रदेशे स्थिता: मान्सपेश्या: कण्ठं नोदयन्ति । ……………. iii तालव्य-वर्णानाम् उच्चारणार्थ दन्त: स्थानं स्पृशति | ………………… iv मुर्धन्यानां वर्णानाम् उच्चारणार्थ जिह्वा स्थानं स्पृशति | ……………..	½x4=2
14	**रेखाङ्कित पदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत-** i. **<u>वीरवरो</u>** पत्नीं पुत्रं दुहितरञ्च प्रबोधयत् | ……………………………………………………………… ii. ततस्ते सर्वे **<u>सर्वमङ्गलाया:</u>** आयतनं गता: | ……………………………………………………………… iii. वीरवर: वर्तनस्य निस्तारं **<u>पुत्रोत्सर्गेण</u>** अकरोत् | ……………………………………………………………… iv. राजा **<u>स्वप्रासादं</u>** प्राविशत् | ……………………………………………………………… v. महीपति: **<u>वीरवराय</u>** समग्रकर्नाटकप्रदेशम् अयच्छत् | ………………………………………………………………	1x5=5